

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Аржанухіна С.В.

викладач-методист;

Булгакова В.А.

викладач-методист,

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сучасна освітня політика України, спрямована на інтеграцію зі світовим освітнім простором, зумовлює формування системи підготовки майбутніх фахівців відповідно до міжнародних стандартів освіти.

Значною мірою стають актуальними проблеми, пов'язані з підготовкою вчителів музичного мистецтва як компетентних професіоналів, відбувається переорієнтація мистецької освіти на культурологічну модель, що передбачає виховання «людини культури»: культури її думок, почуттів, особистісної позиції, культури спілкування. Педагогічна комунікація, являючись формою професійної поведінки, підпорядковується відповідним правилам та здійснюється на основі комплексу антропологічних, культурних, соціально-психологічних передумов, а також специфіки музичного мистецтва та особливостей його сприймання.

Аналіз психологічної, педагогічної, культурологічної наукової літератури свідчить про те, що окреслена проблема розглядається дослідниками в різних аспектах: виокремлення теоретико-методологічних основ професійного спілкування (М. Каган, С. Максименко, Т. Титаренко); психологічна специфіка комунікативної компетентності особистості (Ю. Ємельянов, В. Рижов, С. Терещук); особливості творчої взаємодії викладача і студента під час навчання музиці (Л. Коваль, Р. Ревенчук) тощо. Пошукам оптимальних шляхів у налагодженні міжособистісних взаємин між студентом та викладачем присвячені праці з мистецької педагогіки О. Апраксіної, Л. Арчажникової, О. Єременко, Б. Ліхачова, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Хижної та інших дослідників.

У музично-педагогічному процесі присутня багатосторонність комунікації, яка проявляється на різних рівнях: спілкування з педагогом; з музичним мистецтвом (в формі слухання, виконання); спілкування з композитором, з епохою; міжособистісне спілкування студентів (під час співтворчості). Педагог виступає організатором ситуації спілкування з музичним мистецтвом. Ось чому серед загальних професійних компетенцій майбутнього учителя музичного мистецтва на перший план виходить комунікативний аспект.

Метою статті є розкриття важливості розвитку і формування комунікативної культури майбутніх учителів мистецького профілю під час навчання.

Варто зазначити, що у змістово-термінологічному сенсі поняття «комунікація» (лат. – *communicatio* – шлях повідомлення, спілкування) є близьким за змістом поняттям «взаємодія», «взаємовплив». Професійно-педагогічне спілкування є системою органічної соціально-психологічної взаємодії педагога та студентів, змістом якої є обмін інформацією, надання виховного впливу, організація взаємовідношень за допомогою засобів комунікації. Педагог виступає активатором цього процесу, організовує його та керує ним. Комунікативна взаємодія покликана задовольнити головні потреби студентів. Сприятливі взаємовідношення викладача та студентів забезпечують особистісну захищеність, переживання емоційного благополуччя кожним з них.

Природа спілкування поліфункціональна та, окрім традиційних – перцептивної, комунікативної та інтерактивної – функцій, а також специфічних функцій музично-педагогічного спілкування (інформаційно-комунікативної, регулятивної і афективно-комунікативної), включає ще інструментальну функцію – основну робочу функцію спілкування, що постає у передачі інформації; синдиктивну – функцію об'єднання та укріплення спільності між студентами та педагогами у великих та малих групах; функцію самовираження, що орієнтується на взаєморозумінні та безпосередньому контакті; трансляційну функцію, що виражається у передачі конкретних засобів музичної діяльності; прогностичну функцію – прогнозування подальшого розвитку міжособистісної взаємодії у музично-педагогічному процесі.

О.М. Леонтьєв підкреслює, що педагогічне спілкування покликане активізувати операційну напругу, що забезпечує успішне виконання діяльності, а не створювати емоційну напруженість, що дезорганізує нервову систему, знижує працездатність, породжує психологічний бар'єр між викладачем та аудиторією.

Традиційно вчені виділяють наступні компоненти педагогічного спілкування: технологічний: 1) арсенал психолого-педагогічних засобів, 2) розуміння педагогом своїх індивідуальних експресивних можливостей; морально-естетичний компонент: професійна мораль (повага достоїнств студента, педагогічний такт, висока культура спілкування), гармонія внутрішніх та зовнішніх проявів викладача, його артистичність, творча самобутність. В студента переживання емоційного задоволення попереджає виникнення «естетичного бар'єру». Педагогічна комунікація розгортається на фоні відношень до особистості і до музики. Педагоги-музиканти серед компонентів педагогічного спілкування виділяють і специфічний естетичний компонент: що забезпечує взаємозв'язок між музичним мистецтвом та особистістю; естетичні достоїнства самого художнього твору, що накладають свій відбиток на комунікативний процес; музичну мову, потребує якісно іншого вербального відтворення; особливу естетичну цінність музичного мистецтва, що найбільш яскраво проявляється у педагогічній комунікації.

На думку одного з засновників гуманістичної психології К. Роджерса, вагомою є реалізація викладачем функції фасилітації, полегшення. Звідси важливість висновку про необхідність підтримуючої атмосфери спілкування, яка сприяє самореалізації студента в музично-виконавській діяльності. В цьому випадку взаємодія зі студентом носить особистісний, ціннісно-смысловий характер.

На наш погляд, формування професійної комунікативної компетентності студентів буде протікати успішно при дотриманні наступних педагогічних умов:

- спрямованості педагогічного процесу при вивченні музичних дисциплін на психологічну, музично-педагогічну і комунікативну підготовку студентів;

- використання у якості базового методичного принципу у роботі зі студентами принципу індивідуального підходу, що заключається у розумінні особистості студента, рівня його музичного та особистісного розвитку, використанні адекватних прийомів педагогічної взаємодії;

- впровадження в навчальний процес додаткових форм індивідуальної та колективно-групової діяльності студентів (установчо-освітній курс, індивідуальна робота у класі, ділові ігри, тести, опитування, комунікативні практикуми, комунікативні тренінги, «репетиції» відповідей на іспитах, «репетиції» роботи з хором і т.п.);

- розвиток у студентів професійно-значущих рефлексивних якостей: розуміння особливостей музичного досвіду, досвіду спілкування з колективом (хором, інструментом), самооцінка своїх виконавчих та педагогічних можливостей, ініціативність у виборі прийомів педагогічної комунікації відповідно музичної обдарованості студентів у ході педагогічної або хорової практики.

Зазначене дозволяє констатувати, що оволодіння теорією професійно-педагогічного спілкування, пізнання його структури, моральних принципів, входження в «технологію» цього процесу, придбання в результаті цього професійних комунікативних прийомів та навичків, формування особистісного досвіду комунікативної діяльності представляє основні напрямки роботи, які можуть сприяти становленню комунікативних здібностей і комунікативної культури майбутнього учителя музичного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Верб М.А. Взаимосвязь эстетической и педагогической культуры будущего учителя / М.А. Верб // Проблемы эстетического образования и воспитания студентов педагогических институтов. – Свердловск, 1981. – С. 3–10.
2. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. Кн. для учителя / Кан-Калик Виктор Абрамович // М., Просвещение, 1987. – 190 с.
3. Петрушин В.И. Музыкальная психология: Учеб. пособие. – 2-е изд., доп. – М. : Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
4. Томан І. Мистецтво говорити / Пер. з чес. – К., 1986.
5. Цагарелли Ю.А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: Дис... д-ра психол.наук: 19.00.03. / Цагарелли Юрий Алексеевич – Казань, 1989. – 225 с.
6. Юник Д.Г. Виконавська надійність музикантів-інструменталістів у контексті психологічних теорій / Юник Д. Г. // Наука і сучасність: Зб. Наук. праць НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Том 55. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2006. – 189 с.